

• ANALİZ

Türkiye-ABD Enerji Anlaşmaları: Tespit ve Öngörüler

Furkan Yıldız

TÜRKİYE-ABD ENERJİ ANLAŞMALARINI: Tespit ve Öngörüler

FURKAN YILDIZ

COPYRIGHT © 2025

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

ISBN: 978-625-5703-17-0

Editörya: Ebrar Üzümcü, Berrin Çalışkan, Mustafa Said İşeri
Mizanpaj: Said Demirtaş

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan 34050 İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstrasse 1, 10117 Berlin GERMANY
berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM
Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET | 7

GİRİŞ | 8

KÜRESEL ENERJİ GÖRÜNÜMÜ | 9

TÜRKİYE'NİN ENERJİ GÖRÜNÜMÜ | 10

Enerjinin Uluslararası İlişkilerde Başat Rolü | 12

Türkiye-ABD Enerji Anlaşmalarının İçeriği ve Olası Etkileri | 13

Hangi Türkiye: Transit Ülke mi Enerji Ticaret Merkezi mi? | 15

SONUÇ | 17

Bu analiz Türkiye ile ABD arasında imzalanan enerji anlaşmalarını iktisadi, jeopolitik, jeostratejik ve uluslararası ilişkiler düzlemlerinde ele alarak bunların kısa ve uzun vadelerdeki olası etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır.

ÖZET

Bu analizde Türkiye'nin enerji politika yapımında önemli olan sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ve nükleer iş birliği anlaşmaları jeopolitik ve ekonomik boyutlarıyla incelenmektedir. Özellikle enerji kaynağı yoksunluğu yaşayan Türkiye için bu anlaşmalar, enerji tedariki kanallarını Rusya-Ortadoğu hattından transatlantik eksene doğru kaydıran ve stratejik özerkliği pekiştiren bir eşik olarak değerlendirilmelidir.

Bu bağlamda çok boyutlu dengeler kurma hedefi çerçevesinde ABD'nin LNG satışıyla Türkiye'nin temel tedarikçilerinden biri olma ve nükleer alanda Rusya'nın hakimiyetine karşı dengeleme politikası gütmeye stratejileri analiz edilmiştir. Türkiye'nin enerji politikaları "enerjide kırılğan ülke" pozisyonundan "enerji diplomasisi yürüten ülke" pozisyonuna geçişi hedeflemektedir. Bu minvalde yalnız enerji nakil hatlarına sahip transit bir ülke olmak değil aynı zamanda kendi referans fiyatını üretebilen bir enerji ticaret merkezi olma zorunluluğu Türkiye için öne çıkmaktadır.

Bu analiz ABD ile yapılan LNG anlaşmalarının teslimat noktalarının Avrupa ve Kuzey Afrika terminallerini de kapsamasının, BOTAŞ'ı bölgesel bir enerji *traderi* rolüne taşıyabileceğini göstermektedir. Ayrıca Türkiye'nin enerji politikalarında ekonomik girdiden öte dış politika stratejilerinin merkezinde yer alan bir güç çarpanı olarak enerjiye odaklanma ihtiyacına da dikkat çekmektedir.

GİRİŞ

23-29 Eylül arasında ABD'nin New York eyaletinde gerçekleştirilen 80. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu ülke liderlerini ve temsilcilerini bir araya getirdi. Bu zirve BM Genel Kurulunun icrasının yanında liderlerin politik, ekonomik, askeri ve ticari olmak üzere küresel ve bölgesel birçok meseleyi müzakere ettikleri ikili ya da çoklu toplantılara da ev sahipliği yaptı. Bu kapsamda Türk heyetinin Beyaz Saray'a yaptığı resmi ziyarette gerçekleşen ikili müzakerelerden biri de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başkan Donald Trump ile her iki ülkenin ilgili organları arasında yapılan heyetler arası görüşmelerdi.

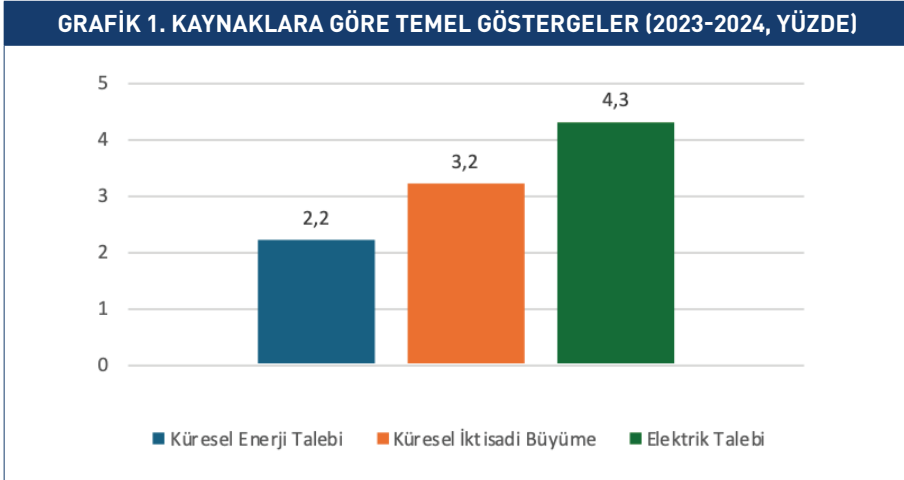
Uluslararası medya tarafından yoğun ilgi gösterilen her iki ülkenin başkanları ve heyetleri arasındaki görüşmeler neticesinde beklentilerin dışında bir gelişme yaşanarak enerji alanında iki önemli anlaşma imzalandı. Bu anlaşmalardan birincisi LNG alımını kapsamaktayken diğer anlaşma ise Türkiye ile ABD arasında nükleer iş birliğini öngörüyor. Söz konusu anlaşmaların gerek iki ülke arasında gerekse küresel ve bölgesel aktörler bağlamında bazı yeni gelişmeleri ortaya çıkarması muhtemeldir.

Bu analiz Türkiye ile ABD arasında imzalanan enerji anlaşmalarını iktisadi, jeopolitik, jeostratejik ve uluslararası ilişkiler düzlemlerinde ele alarak bunların kısa ve uzun vadelerdeki olası etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır.

KÜRESEL ENERJİ GÖRÜNÜMÜ

Dünya üzerinde enerjiye olan talep özellikle yükselen Asya kaynaklı tüketimle birlikte artmaya devam etmektedir.¹ Uluslararası Enerji Ajansı verilerine göre 2024'te küresel enerji talebi yüzde 2,2 oranında artış göstermiştir. Bu oran bir önceki on yılın ortalamasının üzerinde bir miktara tekabül etmektedir. Yine aynı kaynağa göre söz konusu artışın yaklaşık yüzde 80'lik kısmı gelişen ekonomiler ve gelişmekte olan ülkelerin enerji talebindeki yukarı yönlü eğilimden kaynaklanmaktadır. Enerji talebindeki bu anlamlı artışın arkasında ekonomilerde yaşanan büyümeyle birlikte koronavirüs salgını (Covid-19) sürecinde yaşanan talep daralmasının ortadan kalkması gibi etkenler de yer almaktadır.

Grafik 1'e göre 2023-2024 arası bir yıllık zaman zarfında küresel enerji talebi yüzde 2,2 oranında artış göstermiştir. Enerji tüketiminde yaşanan bu artış kendisinden daha büyük bir iktisadi büyüme üretmiş; aynı dönemde küresel iktisadi büyüme artışı yüzde 3,2 olarak gerçekleşmiştir. İkincil enerji türü olan elektrik enerjisi tüketimindeki artış ise hem toplam enerji talebini hem de küresel iktisadi büyüme rakamlarını geride bırakarak yüzde 4,5 olarak gerçekleşmiştir. Elektrik talebinde yaşanan görece yüksek talep artışının arkasında elektrik tüketen cihazlara erişimin artması, imalat sektörünün daha fazla elektrik temelli bir yapıya dönüşümü, dijitalleşmeye, veriye dayalı ve yapay zeka kaynaklı artan elektrik tüketimi gibi unsurlar yer almaktadır.²

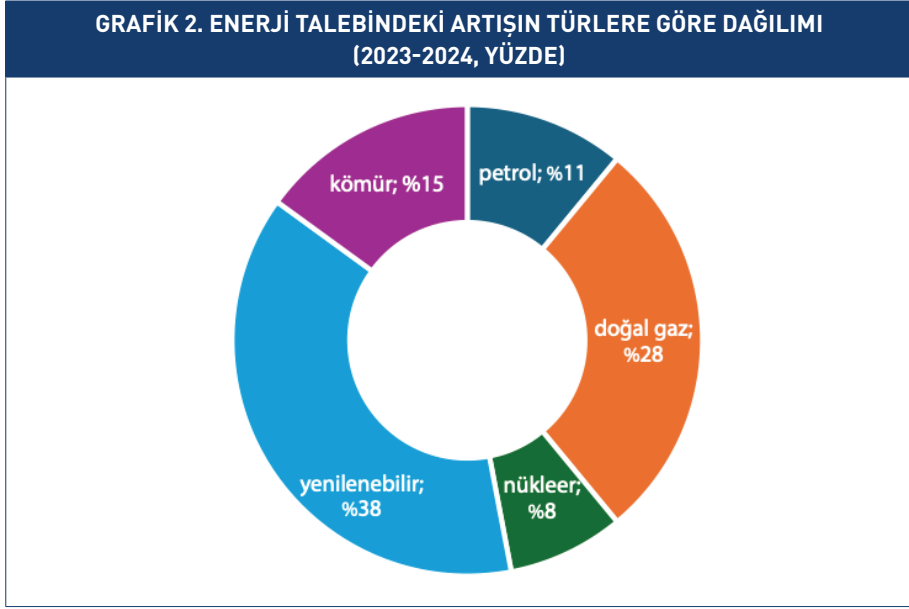
Kaynak: Global Energy Review 2025, (IEA, Paris: 2025).

Küresel enerji talebinde meydana gelen değişimlerin enerji türlerindeki yansımaları müstakilen incelendiğinde ise en çok artan enerji türlerinin başında yenilenebilir enerji ve doğal gazın talebinin geldiği gözlemlenmektedir. Grafik 2'ye

¹ "Energy Facts for Asia", Asia Natural Gas & Energy Association (ANGEA), (2025), <https://angeassociation.com/resource/energy-facts>, (Erişim tarihi: 27 Ekim 2025).

² Global Energy Review 2025.

göre verili dönemde yenilenebilir enerji talebi yüzde 38, doğal gaz talebi yüzde 28, kömür talebi yüzde 15, petrol talebi yüzde 11 ve nükleer enerji talebi yüzde 8 artmıştır. Tüm bu rakamlar küresel enerji tüketiminin büyüme, artan elektrik tüketimi gibi çeşitli etmenler neticesinde artmaya devam ettiği ve söz konusu talep artışının temiz enerji eksenli bir yanının da olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynak: Global Energy Review 2025.

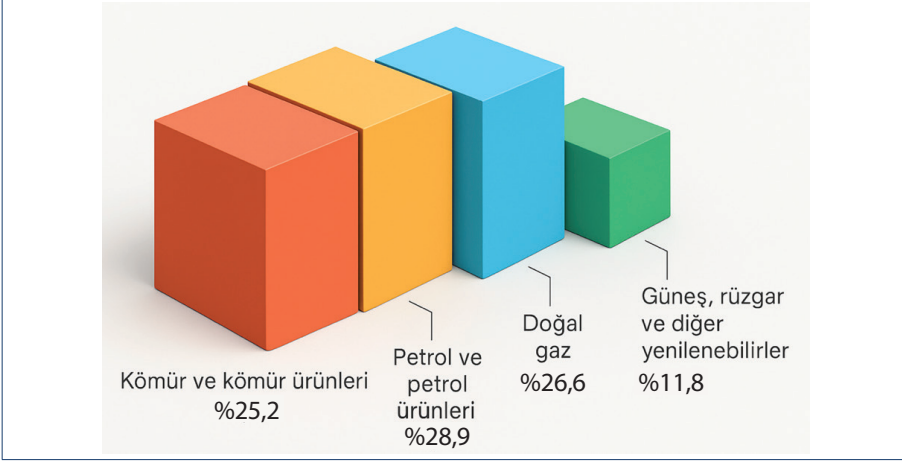
TÜRKİYE’NİN ENERJİ GÖRÜNÜMÜ

Türkiye tükettiği enerjinin oldukça büyük bir kısmını ithal etmektedir. Her ne kadar son yıllarda enerji bağımlılığı azalma trendine girmiş olsa da³ Türkiye enerji bağımlılığı yüksek ülkelerden biridir. 2024 verileri incelendiğinde Türkiye yaklaşık 167 milyon tep (ton eş değer petrol) enerji tüketimiyle küresel enerji tüketiminde 15. sırada bulunmaktadır. Bu da küresel enerji tüketiminde Türkiye’nin önemli bir konumda olduğuna işaret etmektedir.

Şekil 1, Türkiye’de enerji tüketiminin türlere göre dağılımını göstermektedir.⁴ 2024’te Türkiye’nin tükettiği toplam enerjinin ürün kompozisyonunda yüzde 28,9 ile petrol ve petrol ürünleri başı çekmekte iken doğal gaz ise yüzde 26,6 ile 2. sıradaki enerji türü olmuştur. Kömür ve kömür ürünleri Türkiye’nin enerji tüketim sepetinde yüzde 25,2 oranıyla 3. sırada yer alırken yenilenebilir enerjinin payı ise yüzde 11,8 oranında kalmıştır.

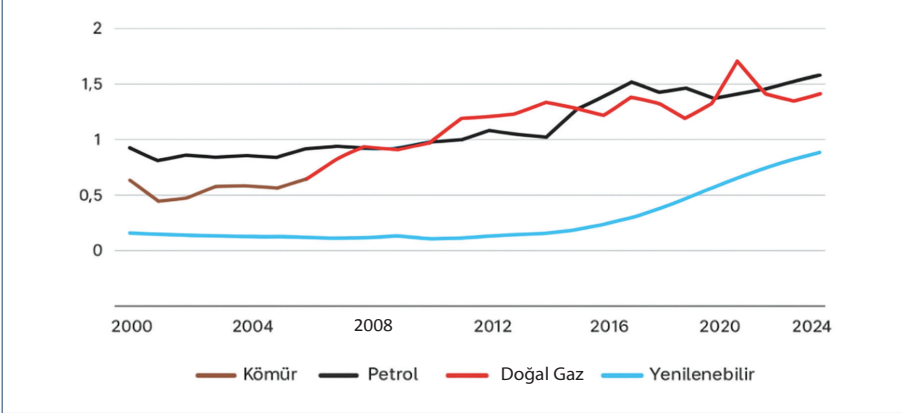
³ “Enerjide Dışa Bağımlılık Azaldı”, T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 22 Aralık 2023, <https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=21208>, (Erişim tarihi: 27 Ekim 2025).

⁴ “Total Energy Supply, Türkiye | Energy Mix: Türkiye”, IEA, <https://www.iea.org/countries/turkiye/energy-mix>, (Erişim tarihi: 27 Ekim 2025).

ŞEKİL 1. TÜRKİYE'DE ENERJİ TÜKETİMİNİN TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI (2024, YÜZDE)

Kaynak: "Evolution of Total Energy Supply in Türkiye since 2000 | Energy Mix: Türkiye", IEA, <https://www.iea.org/countries/turkiye/energy-mix>, (Erişim tarihi: 27 Ekim 2025).

Yıllara göre Türkiye'nin enerji talebinin içeriği ise 2000'lerin başına nazaran günümüzde epeyce değişmiştir.⁵ 2000'de enerji tüketiminde başı petrol çekmekte iken sonrasında sırasıyla kömür, doğal gaz ve yenilenebilir enerji gelmektedir. Bu durum 2005 civarında ilk kırılmasını yaşarken doğal gaz kullanımını kömür kullanımını yakalamıştır. 2012 ile beraber yenilenebilir enerji tüketimi de Türkiye'de eşik atlayarak önemli seviyelere erişmiştir. 2012 sonrası süreçte yenilenebilir enerji tüketimi Türkiye'de çok ciddi bir atılım göstererek toplam tüketimin önemli bir kısmını teşkil eder duruma gelmiştir. Enerji tüketiminde yaşanan bu yeni durum, Türkiye'nin enerji politikalarında yaşanan yapısal dönüşümün bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

GRAFİK 3. TÜRKİYE'DE ENERJİ TALEBİ (2000-2024)

Kaynak: "Evolution of Total Energy Supply in Türkiye since 2000 | Energy Mix: Türkiye".

⁵ "Evolution of Total Energy Supply in Türkiye since 2000 | Energy Mix: Türkiye".

Türkiye’de 2000’lerle birlikte enerji tüketiminde yaşanan yapısal dönüşüm ve artan talep, enerjiye zamanında ve yeterli şekilde ulaşabilmeyi; farklı rota ve kaynakları devreye sokmayı giderek daha önemli hale getirmiştir.

ENERJİNİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE BAŞAT ROLÜ

Diğer iktisadi mallardan çok farklı bir konuma sahip olan enerji yalnızca bir tüketim malı değildir ve özellikle Sanayi Devrimi sonrasında doğrudan bir üretim faktörü olma özelliğini de uhdesinde barındırmaktadır. Diğer yandan enerji tüketimi tüm insanlığın ve ekonomilerin ortak bir faaliyeti iken üretim sadece enerji rezervlerinin olduğu bölgelere has bir faaliyettir. Dolayısıyla enerji talebi küresel bağlamda homojenlik gösterirken enerji arzı heterojen bir yapıdadır ve sınırlı sayıda ülke enerjide ihracatçı konumundadır.⁶ Bu durum enerjiye zamanında, yeterli miktarda ve makul fiyatlarla erişim problemi olarak ifade edilebilecek “enerji arz güvenliği” kavramının ehemmiyetini gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla ülkelerin enerji arz güvenliğini artıracak kısa/orta/uzun vadeli çeşitli anlaşmalar yapmaları son derece kıymetlidir.

Enerjinin ele alınması gereken bir diğer önemli yanı da onun bizatihi uluslararası ilişkiler bağlamında modern bir diplomasi aracına dönüşmüş olmasıdır. Enerji rezervlerinin bol olduğu ülkeler, enerji talebi yüksek ve fakat enerji rezervinin sınırlı olduğu ülkeler ile yürüttükleri ikili ilişkilerde enerji kartını bir nevi üstünlük kurma aracı olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla enerji rezervlerine sahiplik enerji zengini ülkelerle enerjide dışa bağımlı ülkeler arasında uluslararası ilişkiler bağlamında asimetrik bir ilişkiyi de beraberinde getirmektedir. Söz konusu asimetride bir taraf enerji sahipliğinin getirdiği avantajı maksimize etmeye diğer taraf da enerji bağımlılığının meydana getirdiği dezavantajı minimize etmeye çalışmaktadır. Ve tüm bu enerji odaklı güç ilişkileri bir yandan da enerji meselesini ülkelerin dış politika üretme sürecinde göz ardı edilmesi mümkün olmayan bir pozisyona oturtmakta; ülkelerin dış politikaları ile enerji politikalarının birbirini izleyerek birbirini destekleyen unsurlar olmasına neden olmaktadır.

Bu bağlamda enerji yalnızca ekonomik bir meta değil aynı zamanda devletlerin dış politika yapım süreçlerini şekillendiren stratejik bir parametre işlevi görmektedir. Türkiye ile ABD arasında imzalanan LNG ve nükleer iş birliği anlaşmalarını bu bakış açısıyla yorumlamak, bu anlaşmaların sadece iki ülkeyi belirli yükümlülükler altına sokan hukuki bir metinden öte çok boyutlu jeopolitik ve jeostratejik etkilere neden olabilecek unsurlar olduğunu göstermektedir.

⁶ Mamta Badkar, “Countries with the Most Energy Reserves”, Business Insider, 17 Şubat 2014, <https://www.businessinsider.com/countries-with-most-energy-reserves-2014-2#16-india-3>, (Erişim tarihi: 27 Ekim 2025).

TÜRKİYE-ABD ENERJİ ANLAŞMALARININ İÇERİĞİ VE OLASI ETKİLERİ

BOTAŞ ile ABD’li enerji şirketi Mercuria arasında varılan anlaşmaya göre her yıl yaklaşık 4 milyar metreküp olacak şekilde ve 2026-2045 dönemini kapsayan süreçte Türkiye ABD’den toplam 70 milyar metreküp LNG alımı gerçekleştirecektir. ABD limanlarından yüklenen LNG’nin teslimat noktaları Türkiye limanlarının yanında Avrupa ve Kuzey Afrika’daki gazlaştırma terminaleri de olabilecektir.

Diğer yandan BOTAŞ ile Woodside arasında da uzun dönemli bir LNG alımı anlaşması yapılmıştır. Söz konusu anlaşma maddeleri ise 2030’dan itibaren 9 yıl süreyle yaklaşık 5,8 milyar metreküplük doğal gaz teslimatına öngörmektedir. İki ülke arasında yapılan diğer anlaşma ise nükleer enerjiye ilişkindir. Stratejik Sivil Nükleer İş Birliği Mutabakat Zaptı adı verilen anlaşmaya göre nükleer enerji üretimi, küçük modüler reaktörler (SMR), teknoloji transferi, yakıt yönetimi ve yeni yatırım alanlarını kapsamaktadır. Bu anlaşma iki ülke arasında nükleer teknolojinin barışçıl alanlarda kullanımını hedeflemektedir.⁷

Türkiye’nin enerji diplomasisi uzun süredir “çok yönlü denge” esasıyla yürümektedir. Rusya’ya yüksek enerji bağımlılığına rağmen (Akkuyu Nükleer Santrali, TürkAkım) Ankara, Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP)-Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP) üzerinden Azerbaycan gazını Avrupa’ya taşıyarak ve Cezayir ile LNG sözleşmelerini sürdürerek portföyünü çeşitlendirmiştir. ABD ile imzalanan LNG ve nükleer iş birliği adımları ise bu dengeyi transatlantik eksene doğru genişleterek Türkiye’nin manevra alanını artıran bir hamle niteliğindedir.

Öncelikle ABD ile yapılan anlaşmalar Türkiye’nin enerji tedariki bağlamında Rusya, Ortadoğu, İran eksenli hattan transatlantik yöne doğru bir kaçışı ve çeşitlenmeyi mümkün kılmaktadır. Söz konusu anlaşmalar sadece bu eksen üzerinde okunduğunda dahi Türkiye’nin hareket alanını genişletme çabası olarak ifade edilmesi şeklinde önemli bir politikayı refere etmektedir. ABD de LNG anlaşmasıyla Türkiye’nin doğal gaz tüketim sepetinde temel tedarikçi ülkelerden biri konumuna yükselirken nükleer anlaşmayla Akkuyu sayesinde halihazırda Ankara ile nükleer ilişkiler geliştiren ve Türkiye üzerinde “nükleer teknoloji hakimiyeti” kurmaya yakın olan Rusya’ya cevap vermekte; başka bir ifadeyle bu adımlarla bir nevi dengeleme politikası yürütmektedir.

ABD son birkaç yıldır müttefikleriyle enerji ticareti ilişkisi oluşturmaya çalışmaktadır. Müttefiklerinin iç pazarlarında Amerikan enerji ürünlerinin yer

Türkiye’de 2000’lerle birlikte enerji tüketiminde yaşanan yapısal dönüşüm ve artan talep, enerjiye zamanında ve yeterli şekilde ulaşabilmeyi; farklı rota ve kaynakları devreye sokmayı giderek daha önemli hale getirmiştir.

⁷ İzzet Arı, “Enerjide Stratejik Yakınlaşma: Türkiye-ABD Arasında LNG ve Nükleer İşbirliği”, Anadolu Ajansı, 29 Eylül 2025.

almasıyla birlikte ekonomik kazanç sağlamak ve bunun yanında özellikle AB ve Türkiye gibi müttefiklerinin Rusya'ya olan enerji bağımlılığını dengelemeye de çalışmaktadır. Trump'ın ikinci döneminde daha da belirginleşen bu hamleler esasen ABD'nin bir nevi enerji diplomasisi olarak yorumlanabilir.

Türkiye ile ABD arasında imzalanan enerji anlaşmaları yalnızca birer tedarik protokolü veya ikili ticari ilişki başlığı olarak değil aynı zamanda Türkiye'nin enerji mimarisi, dış politika pozisyonlanması ve ekonomik güç projeksiyonu açılarından da stratejik eşik niteliğinde değerlendirilmelidir.

Türkiye-Rusya ilişkilerini sadece bir ticari ortaklık ve bölgede çeşitli ilişki ağları oluşturan sıradan iki komşu ülke olarak okumak arka planda var olan ilişkilerin gözden kaçmasına neden olacaktır. Bu noktada uluslararası ilişkiler bağlamında Türkiye'nin Rusya'yı bölgede dengeleme potansiyeli kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Türkiye geçmişte Suriye dosyası ve savaş uçağı krizi gibi meselelerde Rusya'yla gerilim yaşamış olsa da bugün Rusya-Ukrayna savaşında Moskova'yı Batı karşısında masaya oturtabilecek yegane bölgesel aktör olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye tarihsel olarak da Soğuk Savaş döneminden bu yana Batı blokunun Doğu'daki ileri karakolu olarak da konumlandırılmıştır. Tüm bu ilişkiler ağı içerisinde iki ülkenin yapmakta olduğu enerji ticareti de önemli bir noktaya tekabül etmektedir. Türkiye tükettiği doğal gazın çok büyük bir kısmını Rusya'dan ithal etmekte ve iki ülke arasında uzun dönemli doğal gaz anlaşmaları yapılmaktadır. Diğer yandan Rus gazının AB'ye aktarım sürecinde Türkiye'nin önemli bir rolü vardır. ABD ile yapılan anlaşmalar bu minvalde ele alındığında Türkiye'nin enerji portföyünün ABD LNG'si ve nükleer teknolojiyle çeşitlenmesi Rusya için potansiyel nüfuz kaybı olarak okunabilir. Ancak bu yeni durumun etkisi düşük bir dozda kalacaktır. Ayrıca Türkiye-Rusya ilişkileri yalnızca enerjiye indirgenemez zira Karadeniz güvenliği, Suriye dengesi, Rusya-AB ilişkileri, Ukrayna krizi, Güney Kafkasya diplomasisi, turizm ve finans kanalları iki ülke arasındaki karşılıklı bağımlılığın sürekliliğine işaret etmektedir. Bu nedenle söz konusu anlaşmalar Rusya tarafından sert bir kopuş olarak değil kontrollü bir çeşitlendirme adımı olarak okunmaya daha yatkındır.

Yeni dönemin Ortadoğu ve Kuzey Afrika bağlamında mevcut durumu daha da güçlendireceği düşünülebilir. Türkiye'nin LNG tedarikçileri arasında yer alan Cezayir'le imzalanan kontratlar sürerken Amerikan LNG'sinin devreye girmesi rekabeti artırsa da artan bölgesel talep ve olası yeniden ihracat kapasitesi sayesinde tüm tarafların kazanabileceği bir denge inşa edilebilir. Doğu Akdeniz'de Mısır/İsrail gazı ve sıvılaştırma seçenekleri Türkiye'nin Doğu Akdeniz enerji denklemindeki rolünü güçlendirebilir. Bu ise Doğu Akdeniz'de sürmekte olan güç çatışmasının Türkiye lehine dengeleneceği ve Türkiye'nin tezlerinin İsrail, Mısır ve Yunanistan gibi ülkelerin tezlerinin önüne geçeceği düşünülebilir. Ancak bu etki ikincil ve zayıf bir etki olarak okunmalıdır.

AB ile Rusya arasındaki ilişkiler genellikle bir denge üzerinde şekillense de kısa dönemli krizlere sahne olabilmektedir. Bu krizlerden belki de en yüksek tansiyona sahip olanı ise Rusya'nın Ukrayna'yı işgal sürecine tekabül etmektedir. Bölgede 2022'de Rus işgalinin başlamasıyla birlikte Batılı ülkeler Rusya'ya karşı çeşitli seviyelerde topyekün bir şekilde birtakım yaptırımları hayata geçirmiştir. Yükselen tansiyon ve karşılıklı atılan adımlarla birlikte AB-Rusya enerji ticareti önemli bir miktarda azalmıştır. AB, Rus gazından kopuş sürecinde LNG'yi geçiş yakıtı olarak benimsemiş ve ABD'yi ana tedarikçilerden biri haline getirmiştir. Bu bağlamda Ankara'nın Washington'la yaptığı anlaşmalarla Amerikan LNG'sini Avrupa pazarlarına yönlendirebilme kabiliyeti kazanacak olması Brüksel'in arz güvenliği gündemiyle uyumludur. Ancak Türkiye gerçek anlamda bir enerji ticaret merkezi haline gelip fiyatlama gücü kazanırsa bu durum AB'nin regülasyon çerçevesiyle yeni bir koordinasyon ihtiyacı doğurabilir. Sadece transit rolü üstlenmek ile fiyat koyucu bir merkez olma arasındaki farkın, AB-Türkiye enerji diyalogunun önümüzdeki yıllardaki belirleyici gündemi olması beklenmektedir.

Yapılan anlaşmaların Pekin için de bazı işaretleri uhdesinde barındırdığı söylenebilir. Çin'in nükleer ihracat stratejisi ve Kuşak-Yol Girişimi kapsamındaki enerji altyapı yatırımları Türkiye'yi potansiyel bir teknoloji ve pazar ortağı olarak değerlendirmesi ihtimalini güçlendiriyor. Bu bağlamda Ankara ile Washington arasındaki nükleer iş birliği derinleştğinde Pekin'in rekabet alanı daralabilir. Ancak Türkiye genel olarak takınmaya çalıştığı uluslararası tarafsızlık ve çatışmadan uzak iş birliğinden yana uzlaşmacı tavrını koruduğu takdirde Çin ile nükleer iş birliği ortamı tesis edebilir.

HANGİ TÜRKİYE: TRANSİT ÜLKE Mİ ENERJİ TİCARET MERKEZİ Mİ?

LNG ticareti ve nükleer iş birliğini öngören bu anlaşmalar küresel ve bölgesel aktörler bağlamında bahsi geçen etkileri ortaya çıkarabilecek niteliktedir. Türkiye'nin enerji merkezi olma iddiası ise kendisi açısından bu kısımda ifade edilen etki alanlarından belki de en önemli olanıdır. Ve bu sebeple enerji merkezi olma meselesi biraz daha derinlemesine incelenmeyi hak etmektedir.

Enerji ticaretinde transit ülke ile enerji merkezi olma rolleri arasında büyük bir fark vardır. Transit ülke olmak, enerji akışına yalnızca fiziki olarak ev sahipliği yapmak anlamına gelmektedir. Bu pozisyondaki ülkeler, ülke topraklarından geçen boru hatları ve yine ülke içerisinde konumlandırılmış LNG terminalleri üzerinden ticareti yapılan enerjiden belirli ölçüde gelir elde edebilir. Ancak bu durum ticareti yapılan enerjinin fiyatını belirleme yetkisine sahip olma anlamına gelmez. Enerji akış güzergahını ve güvenliğini sağlamak enerji ticaretinde önemli bir mesele olsa da bu bir ticari egemenlik hüviyeti taşımaz. Diğer yandan enerji ticaret merkezi olma ise farklı ülkeler ve rotalardan tedarik edilen gazı satabilen, depolayabilen, karıştırı-

rak yeniden paketleyebilen ve en önemlisi kendi referans fiyatını üretebilen bir konuma tekabül etmektedir. Türkiye'nin yıllardır dile getirdiği "enerji merkezi olma" hedefi tam da bu farkın dile getirilmesi meselesidir: Türkiye sadece bir koridor mu olacak yoksa fiyatı belirleyen aktörlerden biri mi?

ABD ile yapılan LNG anlaşmalarında teslimat bölgelerinin yalnızca Türkiye değil aynı zamanda Avrupa ve Kuzey Afrika terminallerini de kapsaması bu açıdan kritik bir açımdır. Bu pozisyon BOTAŞ'ı klasik bir alıcı rolünden çıkarıp bölgesel bir enerji *traderi* rolüne sokacaktır. BOTAŞ bu pozisyonu daha da güçlendirmek için şu politikaları da beraberinde gerçekleştirmelidir:

- Türkiye mevcut depolama ve yeniden gazlaştırma kapasitesini güçlendirmelidir. Zira LNG'nin alınıp satılabilmesi için yeterli terminal ve yer altı depolama altyapısı şarttır. Türkiye son yıllarda Silivri ve Tuz Gölü depolarını genişletmiş, Saros ve Dört Yol LNG terminallerini devreye almıştır. Türkiye bu tesislerle yetinmeyerek ilgili tesisleşme kapasitesini artırmalıdır.
- Bugüne kadar Türkiye uzun vadeli sözleşmelerde gazı yalnızca iç piyasada tüketmek zorundaydı ve yeniden ihracat imkanı bulunmamaktaydı. Yeni LNG anlaşmalarında ise teslim noktalarının çoklu tanımlanması, Türkiye'ye "gazı al ama istediğin ülkeye sat" özgürlüğü sağlayabilir. Bu özgürlük kağıt üzerinde değil sözleşme maddelerinde açıkça güvence altına alınmalıdır.
- Avrupa'da doğal gaz fiyatları TTF (Hollanda) üzerinden belirlenmekte ve İngiltere NBP endeksi kullanılmaktadır. Türkiye eğer enerji merkezi olmak istiyorsa uluslararası geçerliliği olacak şekilde yerel bir fiyatlandırma endeksi üretmelidir. Bu sayede yeniden ihracat ürün fiyatlarını bu endekse göre belirleyip piyasada bu fiyata göre al-sat yapabilir.

Özetle boru hatlarına sahip olma enerji merkezi olma yolunda önemli bir adım olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Asıl belirleyici olan ticari kabiliyet, fiyatlama egemenliği ve piyasa mimarisidir. Türkiye bu üçlüyü sağlayabildiği ölçüde sadece enerjiyi taşıyan değil enerji düzenini kuran ülke konumuna yükselebilir. Tüm bu değerlendirmeler ışığında Türkiye'nin mevcut enerji politikalarını güçlendirmek adına geliştirilebilecek öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Tedarikçi ülkeden ticaretçi ülkeye geçiş politikası üzerinde ehemmiyetle durulmalıdır. Bu bağlamda enerji anlaşmalarında yeniden ihracat ve esnek destinasyon maddeleri kurumsallaştırılmalı; BOTAŞ'ın ticari kabiliyetleri (portföy yönetimi, risk yönetimi, ticaret) güçlendirilmelidir.
- Türkiye'nin etkin bir yeniden ihracat politikası güdebilmesi adına doğal gaz fiyatlarını kendisinin belirlemesi oldukça önemlidir. Bu minvalde yerel bir fiyat endeksi oluşturulmalı; depolama/FSRU kapasitesi ve şeffaf spot piyasalarla derinlik sağlanmalıdır.

- Nükleer enerjide teknoloji transferi ve yerli pay artırılmalı; anlaşmalarda SMR ve büyük ölçekli reaktörlerde *know-how*, lisans ve yerli tedarik zinciri koşulu yer almalıdır.
- AB ile karbon uyumunun güçlendirilmesi kapsamında LNG'nin "geçiş yakıtı" niteliği vurgulanarak Yeşil Mutabakat ve Sınırdaki Karbon Düzenlemesi (CBAM) ile uyum planı netleştirilmeli; metan emisyonu ve sızıntı yönetimi şeffaf raporlanmalıdır.
- Çok kanallı diplomasi ve etkin ilişkiler ağı oluşturulmalı; ABD ile iş birliği derinleştirilirken Rusya, Azerbaycan, İran ve Cezayir ile kontratlar sürdürülmelidir.
- Kamuoyu ve yerel ekosistemin iknası için nükleer güvenlik, atık yönetimi ve çevresel standartlar için bağımsız denetim-raporlama mekanizmaları oluşturulmalı; yerli sanayi/istihdam katkısı görünür kılınmalıdır.
- Şeffaflık ve öngörülebilirliğe önem verilmelidir. Piyasa oyuncularına ve mütefiklere güven vermek için sözleşme çerçeveleri, regülasyon hedefleri ve veri paylaşımı öngörülebilir bir takvimle açıklanmalıdır.

SONUÇ

Türkiye ile ABD arasında imzalanan enerji anlaşmaları yalnızca birer tedarik protokolü veya ikili ticari ilişki başlığı olarak değil aynı zamanda Türkiye'nin enerji mimarisi, dış politika pozisyonlanması ve ekonomik güç projeksiyonu açılarından da stratejik eşik niteliğinde değerlendirilmelidir. Türkiye uzun yıllardır enerji alanında "yüksek bağımlılık" sorunu yaşayan ve bu nedenle zaman zaman dış politikada manevra kabiliyeti daralan bir ülkedydi. Ancak son yıllarda geliştirilen LNG terminaleri, boru hattı projeleri, depolama kapasitesi ve çoklu tedarik ilişkileri sayesinde "enerjide kırılgan ülke" pozisyonundan "enerji diplomasisi yürüten ülke" pozisyonuna geçiş yapmaktadır. Bu anlaşmalar söz konusu geçişin hem altyapı düzeyinde hem de jeopolitik ve kurumsal düzeylerde derinleşmesi anlamına gelmektedir.

ABD perspektifinden bakıldığında ise Türkiye ile yapılan LNG ve nükleer iş birliği, Washington'ın son yıllarda giderek belirginleşen "enerjiyi jeopolitik nüfuz aracı olarak kullanma" stratejisinin bir parçası niteliğindedir. Washington, Ankara'ya LNG satarak sadece ekonomik kazanç elde etmeyi değil aynı zamanda Türkiye'nin arz güvenliği üzerinde önemli tedarikçilerinden biri olmayı da hedeflemektedir. Nükleer iş birliği ise Rusya'nın Akkuyu üzerinden kurmaya çalıştığı teknoloji hakimiyetine karşı dengeleyici bir strateji olarak okunabilir. Bu çerçevede ABD açısından Türkiye yalnızca bir müşteri değil aynı zamanda Avrupa ve Ortadoğu'ya uzanan enerji diplomasisinin lojistik ve siyasi merkezlerinden biri olarak konumlandırılmaktadır.

Bununla birlikte bu süreç Türkiye’yi otomatik olarak enerji merkezi konumuna getirmeyecektir. Zira enerji merkezi olmak hem boru hatlarına hem de fiyat belirleme, ticari esneklik oluşturma ve diplomatik denge kurma kapasitesine aynı anda sahip olmayı gerektirir. ABD ile LNG ve nükleer alanlarda geliştirilen iş birliği, doğru yönetildiğinde Türkiye’nin enerji güvenliği açısından büyük avantaj sağlayacaktır; fakat bu iş birliği tek bir yöne bağımlılığı artırmamalı aksine “çoklu bağımlılık yoluyla stratejik özerklik” ilkesini pekiştirmelidir.

Türkiye önümüzdeki dönemde enerjiyi salt bir ekonomik girdi olarak değil sanayi ve dış politika stratejilerinin merkezinde yer alan bir güç çarpanı olarak konumlandırmak zorundadır. ABD ile LNG ve nükleer alanlarda imzalanan anlaşmalar doğru kurumsal mekanizmalarla desteklenirse Türkiye yalnızca enerji ithal eden değil aynı zamanda enerji ticareti yapan ve enerji normları belirleyen bir ülke haline gelebilir. Enerji piyasalarına yön veren önemli bir uluslararası aktör olma biçiminde ifade edilebilecek bu hedef yeni dönemde Türkiye’nin enerji politikalarını şekillendiren temel unsur olmalıdır.

FURKAN YILDIZ

Lisans eğitimini 2008’de Marmara Üniversitesi İktisat Bölümü’nde tamamladı. 2017’de İstanbul Üniversitesi İktisat Ana Bilim Dalı’nda hazırladığı “Orta Gelir Tuzağı, Nedenleri ve Sonuçları: Kırılgan Beşli Ülkeleri Deneyimi” başlıklı tezle doktora derecesini aldı. Şu an Kırklareli Üniversitesi İktisat Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yapan Yıldız enerji ekonomisi, iktisadi büyüme ve kalkınma iktisadi gibi alanlarda akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye-ABD Enerji Anlaşmaları: Tespit ve Öngörüler

Furkan Yıldız

Bu analizde Türkiye'nin enerji politika yapımında önemli olan LNG ve nükleer iş birliği anlaşmaları jeopolitik ve ekonomik boyutlarıyla incelenmektedir. Özellikle enerji kaynağı yoksunluğu yaşayan Türkiye için bu anlaşmalar, enerji tedariki kanallarını Rusya-Ortadoğu hattından transatlantik eksene doğru kaydıran ve stratejik özerkliği pekiştiren bir eşik olarak değerlendirilmelidir.

Bu bağlamda çok boyutlu dengeler kurma hedefi çerçevesinde ABD'nin LNG satışıyla ana tedarikçi konumuna gelme ve nükleer alanda Rusya'nın hakimiyetine karşı dengeleme politikası gütmeye stratejileri analiz edilmiştir. Türkiye'nin enerji politikaları "enerjide kırılabilir ülke" pozisyonundan "enerji diplomasisi yürüten ülke" pozisyonuna geçişi hedeflemektedir. Bu minvalde yalnız enerji nakil hatlarına sahip transit bir ülke olmak değil aynı zamanda kendi referans fiyatını üretebilen bir enerji ticaret merkezi olma zorunluluğu Türkiye için öne çıkmaktadır.

Bu analiz ABD ile yapılan LNG anlaşmalarının teslimat noktalarının Avrupa ve Kuzey Afrika terminallerini de kapsamasının, BOTAŞ'ı bölgesel bir enerji *traderi* rolüne taşıyabileceğini göstermektedir. Ayrıca Türkiye'nin enerji politikalarında ekonomik girdiden öte dış politika stratejilerinin merkezinde yer alan bir güç çarpanı olarak enerjiye odaklanma ihtiyacına da dikkat çekmektedir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN

www.setav.org